

**PROJECTE FINAL DE MÀSTER EN POLÍTIQUES PÚBLIQUES DE SEGURETAT
(IN)CIVISME A CIUTAT VELLA**

Autor: Joan-Carles DE BLAS i SALVADOR

Tutora: Lola VALLÈS

18 de desembre de 2009

ÍNDIX

Introducció.....	3
El problema de seguretat al districte de Ciutat Vella de Barcelona.....	4
Estat de la qüestió: La relació entre l'incivisme i la generació d'inseguretat.....	7
Diagnòstic:L'(in)civisme.....	13
Hipòtesi.....	15
Anàlisi de les polítiques públiques disponibles.....	16
Pla d'acció pel Civisme a Ciutat Vella.....	23
Conclusions.....	26
Referències i bibliografia.....	29
Webgrafia.....	30
Apèndix.....	31

1. Introducció

“És necessari que les persones es respectin les unes a les altres i cal respectar l'espai comú per a que tothom el pugui gaudir quan el necessiti. El civisme és, per sobre de tot, la cultura de la convivència pacífica i solidària, del compromís amb la ciutat i amb els seus habitants. Resta pendent saber com s'haurà de formar el caràcter d'acord a aquests valors”.¹

Quan parlem d'incivisme en la nostra societat actual, a què ens estem referint? El civisme l'entendem tots i totes de la mateixa manera? I anant més enllà, som cívics tots i totes en el nostre dia a dia o només de tant en tant? Necessitem algú al qui li reconeixem algun tipus d'autoritat darrere nostre per a ser cívics?

Penso que a tothom incomoda que ens reprovïn una conducta incívica, sobretot quan es fa en l'àmbit de l'espai públic, per tant, crec que el civisme té a veure amb unes normes mínimes acceptades per tothom com a bones i recomanables de seguir per a contribuir a que la convivència quotidiana sigui pacífica i agradable, que afecten a la conducta de les persones i sobretot a la conducta de les persones en l'espai públic, en allò que és de tothom. En aquest sentit podem dir que l'incivisme trenca aquesta contribució a que la convivència ciutadana sigui pacífica i agradable.

La conducta cívica el que fa és mostrar el nostre respecte a les normes socials, ètiques i legals que consensuem i convenim com a societat envers el nostre comportament a la via pública i el nostre compromís en el procés de participació quotidià com a ciutadans en la construcció del benestar comú. Per tant, podem pensar que una manca de civisme el que ens està indicant d'entrada, és que hi ha una manca de respecte a les normes i de compromís ciutadà, i, donat el tema que ens ocupa, una manca de respecte envers allò que és públic ja sigui l'espai amb el seu mobiliari i disseny urbanístic, ja siguin la resta de ciutadans i ciutadanes que omplen de vida aquest espai públic i de convivència.

Si l'incivisme és doncs, una manca de respecte a les normes d'ús de l'espai públic i de compromís cívic, amb tot el que comporta, hauríem de pensar què motiva aquesta manca de respecte i compromís, per tant, podríem dir, que hi ha uns factors que

¹ Camps, V.(2005). “El Sentit del Civisme”. Revista Barcelona Metròpolis. Núm. 6. Monogràfic Civisme: les Claus de la Convivència. Pag. 15.

motiven les conductes incíviques que haurem d'anar a trobar, ja que aquestes conductes incíviques es donen.

Per altra banda, cal incidir en la idea de que per al bon funcionament de la democràcia és necessari que el civisme sigui l'expressió d'una comunitat de persones disposada a respectar les normes socials, ètiques i legals mínimes per a la convivència, a les institucions que han de vetllar perquè es compleixin, reforçant-les, compromentent-se i participant en les mateixes, i a compartir uns valors comuns adequant la seva conducta als mateixos. Estaríem parlant d'un civisme de mínims² exigible a tothom pel fet de ser ciutadà que hauria de poder ser acceptat per tots, amb independència de les creences religioses o dels costums, tradicions culturals de cadascú, edats o situació socioeconòmica.

2. El problema de seguretat al Districte de Ciutat Vella de Barcelona

Ciutat Vella és el districte primer de Barcelona. Ocupa un territori de 449,4 hectàrees, té una població de 118.967 habitants (dades de juny 2007³) i, per tant, una densitat de 264,72 habitants per hectàrea. Es correspon geogràficament amb el centre històric de la ciutat, el qual representa un gran eix de centralitat.

Parlar de Ciutat Vella és parlar de la història de Barcelona. La història d'una ciutat que va viure emmurallada fins a l'any 1859 i que avui és el territori que resta encerclat per l'avinguda del Paral·lel, les rondes, el carrer de Pelai, el passeig de Lluís Companys i el parc de la Ciutadella. Ciutat Vella està format per quatre grans barris que n'atresoren molts altres d'històrics, amb forta personalitat i homogeneïtat pròpies. Al sud hi trobem la Barceloneta, el barri més jove, creat a mitjans segle XVIII amb el pretext de real·lotjar els desplaçats de la Ribera per la construcció de la Ciutadella; a ponent, el Raval, nascut a partir dels camins rurals extramurs de la ciutat, que va ser el bressol de la Revolució Industrial del segle XIX: al centre, el Gòtic, la manifestació urbana més antiga de Barcelona, i a llevant, Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera, l'extensió medieval de la ciutat.

El territori urbà de Ciutat Vella és un gran marc de tensions i conflictes estructurals, relacionals i socials. Les relacions existents no s'entenen sense interrelacionar

² Seria aquell civisme altrament anomenat passiu que defineix al bon ciutadà com a aquell que no molesta als seus veïns i que compleix les lleis i normes establertes.

³ www.bcn.es/estadistica/catala/index.htm. Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona. Juny 2007.

l'aportació del passat amb les actuacions del present. La llarga permanència de Ciutat Vella intramurs va configurar una realitat de mínims airejaments i perspectives molt tancades en sí mateixa. Una vegada alliberada d'aquest cinturó físic i psicològic es va veure sotmesa a processos de degradació permanents fins que a la segona meitat dels anys setanta, l'època del anomenat "desarrollismo" es va esgotar i el model municipal autoritari va donar pas al procés de democratització de la societat. La combinació d'aquests dos últims factors va consolidar les bases per a una política de regeneració urbana duta a terme a Ciutat Vella les darreres dècades, durant les quals les velles i sistemàtiques operacions de demolició i substitució han evolucionat per convertir-se en intervencions de conservació, rehabilitació i obertura⁴.

El Districte de Ciutat Vella de Barcelona és un indret en el que conflueixen gran quantitat d'activitats, esdeveniments i propostes que produeixen situacions d'ús intensiu de l'espai públic. A cadascun dels seus barris, gran diversitat de persones fan ús de l'espai públic i dels diferents equipaments. Una bona convivència és fonamental per permetre viure plegats, amb igualtat d'oportunitats a la ciutat i per gaudir dels diferents espais, a totes les persones que per diferents motius es troben en aquest territori. Però, s'ha de dir, que no s'acaba de posar fil a l'agulla ja que els problemes d'incivisme que afecten a la convivència segueixen estant a l'agenda política i en un lloc ben destacat. Segons un informe sobre l'espai públic elaborat pel Districte de Ciutat Vella al juny de 2008⁵ s'han identificat especialment 24 espais públics que requereixen actuacions intenses on la pernocta d'indigents, el consum d'alcohol, la generació permanent de brutícia, la venda ambulants i altres dinàmiques de risc com el consum de drogues, el nomadisme urbà (fet que fa que els veïns no puguin gaudir de l'espai públic) o el turisme de motxilla estan generant molts conflictes de convivència i de degradació de la ciutat. Els serveis municipals arrel d'aquest informe porten desenvolupant unes campanyes d'actuacions que per ara semblen disminuir però no eradicar l'impacte que tenen aquestes pràctiques incíviques que afecten a la convivència a Ciutat Vella.

El desembre de 2005 el Consell Plenari de la ciutat va aprovar l'Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència ciutadana en l'espai públic de Barcelona. Aquesta ha estat la resposta legislativa de l'Ajuntament de Barcelona a una realitat que esdevé a la ciutat, i al territori de Ciutat Vella en particular, des de l'any

⁴ http://w3.bcn.es/XMLServeis/XMLHomeLinkPI/0,4022,259065493_286490176_1,00.html

⁵ Pla sobre l'espai públic de Ciutat Vella. Regidoria de Ciutat Vella. Juny de 2008.

2005 i que pretenia ser una eina efectiva més per a que la Guàrdia Urbana de Barcelona actués sobre noves situacions i circumstàncies que poden alterar o afectar a la convivència amb més efectivitat. En alguns aspectes aquesta ordenança va actualitzar i millorar, les previsions que ja contenen altres ordenances actualment vigents.

La norma va ser aprovada amb els vots de totes les formacions polítiques a excepció del grup d'Iniciativa per Catalunya. Bona part de l'esquerra social va veure aquesta ordenança com excessivament dura i punitiva.

L'Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència a l'espai públic de Barcelona diu en la seva exposició de motius: "L'objectiu principal d'aquesta Ordenança és el de preservar l'espai públic com a lloc de convivència i civisme, on totes les persones hi puguin desenvolupar en llibertat les seves activitats de lliure circulació, d'oci, de trobada, i esbarjo, amb ple respecte a la dignitat i als drets dels altres i a la pluralitat d'expressions i de formes de vida diverses existents a Barcelona."⁶

Per tant, i per presentar el que serà una mica més el tema, voldria deixar plantejada una qüestió que m'agradaria anar resolent al llarg del projecte de màster.

Si l'incivisme és el principal problema de seguretat que hi ha actualment al Districte de Ciutat Vella que prové d'una percepció subjectiva i objectiva dels residents i que marca l'agenda de les polítiques públiques que s'estan duent a terme i s'han dut des de l'any 2006 des de l'aprovació de la polèmica Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència a l'espai públic de Barcelona, com és que la percepció subjectiva d'inseguretat dels ciutadans de Ciutat Vella augmenta enlloc de disminuir tot i les actuacions per minimitzar l'impacte de l'incivisme que està realitzant l'Ajuntament de Barcelona en aquest territori? Com és que els ciutadans de Ciutat Vella, al contrari que passa amb la resta de ciutadans de la ciutat de Barcelona, es senten més segurs a la resta de la ciutat que al seu propi barri⁷?

La justificació per realitzar aquest projecte es centra en l'interès d'aportar llums a una situació que està generant un fort impacte mediàtic (veure apèndix 1 –afegiré recull de

⁶ Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència ciutadana a l'espai públic de Barcelona. Edició Ajuntament de Barcelona. 2006. Pag.7

⁷ Enquesta de Victimització i Opinió sobre la seguretat a Barcelona. Ajuntament de Barcelona. 2008. Pag.23

premsa sobre la qüestió-) a nivells de ciutat de Barcelona i Districte de Ciutat Vella amb els seus diferents barris.

3. Estat de la qüestió: La relació entre l'incivisme i la generació d'inseguretat

L'incivisme és en l'actualitat un problema de les nostres ciutats que afecta greument la convivència ciutadana, que s'intenta minimitzar des de les administracions i que contribueix a produir sensació d'inseguretat.

Envers l'incivisme i el civisme s'ha escrit i s'escriu molt, tot seguit, faré un breu repàs en el punt 3.1. sobre què diuen alguns autors del civisme i de les causes de l'incivisme i el que aquest comporta a les nostres societats democràtiques. Així mateix abordaré en el punt 3.2. diferents estudis sobre la generació d'inseguretat i l'incivisme.

3.1. Diferents maneres d'entendre què és el civisme i l'incivisme.

Norbert Bilbeny⁸ és dels autors partidaris d'una tesi que defensa la ciutadania cosmopolita basada en la concepció igualitària de tots els ciutadans del món en un estatus d'iguals drets i llibertats per tothom insistint en un ordre econòmic i social just en l'àmbit internacional. Els canvis que s'han produït com la globalització, la pluralitat moral i religiosa i les desigualtats han fet que el civisme democràtic hagi experimentat un nou gir que determina la noció de civisme a l'actualitat cap a la idea de cosmopolitisme. Aquesta tesi remarca la importància dels deures cívics perquè considera que els drets ja estan garantits per les lleis dels Estats democràtics. Els deures cívics són imprescindibles per millorar la democràcia posant-la constantment a examen. És necessari doncs una societat civil compromesa i solidària.

Jorge López⁹ ha escrit sobre incivisme i coincideix amb altres autors en que la joventut de la nostra democràcia, l'individualisme i les mancances educatives poden ser factors de l'incivisme. Redueix a dues, les maneres que l'individu disposa, d'obeir les normes. La primera és quan aquestes són interioritzades pels ciutadans fent-les seves i duent-les a la pràctica i la segona seria quan s'apliquen mesures coercitives que obliguen a complir-les. Aquest autor destaca que el fet de tenir una democràcia jove que prové

⁸ Bilbeny, N. (2007). La Identidad Cosmopolita: los límites del patriotismo en la era global. Edicions Kairos. Barcelona.

⁹ López, J. (2009). En casa soy formal, en la calle destrozó vacas. Diari El País de data 15 d'agost de 2009

d'un règim dictatorial pot haver influït en la costum de complir normes que no es consideren legítimes. Els factors psicològics que porten a no interioritzar les normes poden venir per motius generals com, no acceptar l'autoritat de l'Estat i revelar-se contra les seves normes de diverses formes, el que és més típic dels joves o per factors conjunturals com l'anonimat que proporcionen els grups i deixar-se portar pels mateixos o els efectes de consum d'alcohol i altres substàncies.

Altres autors com Victòria Camps i Luís María Cifuentes, segons l'article de Jorge López, ens identifiquen l'incivisme com un dels problemes de les democràcies actuals¹⁰. Coincideixen que a les escoles s'ha passat de l'autoritarisme a un perjudicial "deixar fer". Comparteixen que hi ha una excessiva relaxació de tota la societat, incloses les institucions i que algunes de les solucions passen per la coacció.

Comenta el professor Jorge López en el seu article, anteriorment referenciat, que fa una dècada, aproximadament, van començar a sorgir teories que lliguen el desenvolupament dels països amb el grau de confiança que hi ha entre els seus ciutadans. No es sap ben bé què arriba abans, si el progrés o la cooperació entre veïns, el cert, segons aquestes teories, és que les societats capdavanteres econòmicament solen ser també les més cíviues. Els estudis d'aquestes teories que relacionen d'alguna manera el civisme amb el desenvolupament, estudien factors com el nivell de confiança que hi ha entre veïns d'una ciutat, el nivell de demandes judicials que s'interposen uns als altres, la capacitat associativa o les pràctiques de comportaments ciutadans que contribueixen al benefici col·lectiu, des dels més elementals, com cuidar instal·lacions d'ús públic (parcs i jardins, transports, camins...) fins a pagar els impostos imprescindibles per a la marxa de la societat i la prestació dels serveis públics.

Teories com la dels miralls trencats¹¹, diu el professor Luís María Cifuentes, consideren que un factor de l'incivisme és el propi entorn degradat. Els entorns degradats donen signes que els actes vandàlics realitzats en aquests espais públics no són perseguits, per tant, fomenten l'incivisme i la degradació de l'espai públic creant entorns que poden arribar a afavorir la comissió de petits delictes.

¹⁰ López, J. (2009). En casa soy formal, en la calle destrozo vacas. Diari El País de data 15 d'agost de 2009

¹¹ Cifuentes, L.M. (2009). El Civismo: Una Construcción Ético-Política. Revista Avances en supervisión educativa. Núm. Abril de 2009.

Una altra qüestió a destacar que apunta el professor Cifuentes (2009) és quan indica que la societat actual té una sèrie de trets o característiques que condicionen de forma evident totes les estructures jurídiques, polítiques i tots els sistemes de pensament religiós, científic i filosòfic que es produeixen en el seu sí. En el segle XXI ja no es pot seguir parlant de drets i llibertats individuals sense tenir en compte el context material en el que aquests es desenvolupen. Per a això, tampoc es pot parlar del que significa el civisme sense conèixer quin és el context social, econòmic i polític en el que viuen les persones i els interessos que estan en joc en tot el sistema social i econòmic en el que vivim.

El civisme designa un mode de comportament basat en actituds de respecte i tolerància activa cap a l'exercici dels drets i llibertats de tothom amb independència de costums, moral o religió; el civisme té sentit en el marc del compliment de les lleis en un Estat democràtic i de dret.

“El civisme és aquella ètica mínima que qualsevol ciutadà demòcrata hauria de subscriure, perquè sense normes morals és impossible conviure en pau respectant les llibertats de tots. Comportar-se cívicament exigeix voluntat i un cert esforç.”¹²

En aquesta cita anterior Camps i Giner (2005) ens defineixen un civisme que neix del compromís ciutadà de cercar una convivència pacífica que respecti les llibertats dels ciutadans. Per tant, en aquest cas la condició de ciutadà demòcrata és la mínima exigida, juntament a l'exigència de voluntat i esforç per ser cívics.

El civisme neix, per a aquests autors, del compromís individual i col·lectiu per a comportar-se cívicament en relació a unes normes morals de convivència que possibilitin la mateixa.

“L'incivisme és el conjunt heterogeni d'actes i conductes incriminables tot i que rarament perseguides formalment – com els desperfectes, trencaments, abocaments incontrolats de brutícia, sorolls excessius, grafitis, etc.- que han contribuït a accentuar la sensibilitat cap a la delinqüència.”¹³

Curbet (2008) ens defineix l'incivisme com un conjunt d'actes i conductes incriminables que el que fan és accentuar la sensibilitat del ciutadà cap a la delinqüència. Per tant,

¹² Camps, V. Giner, S. (2005). Manual de Civisme. Barcelona. Edicions Columna. Text de contraportada. Col·lecció idees.

¹³ Curbet, J. (2008). Seguretat Urbana. Barcelona. UOC. Pag.3 Glossari.

l'incivisme, segons Curbet, ajudaria a generar sensació d'inseguretat al produir uns efectes perceptibles de forma evident al ciutadà que trencarien el compromís cívic que defensarien els autors Camps i Giner (2005).

Un cop revisats els diferents autors referenciats, com a base teòrica d'aquest projecte definiria el civisme com un conjunt de normes socials, ètiques i legals mínimes que cal respectar en l'espai públic, que haurien de ser exigibles a qualsevol ciutadà del món en qualsevol ciutat del món, que exigeixen tant d'un esforç individual per dur-les a la pràctica, com col·lectiu per garantir que es compleixin. I que tenen com a valor que possibiliten el gaudi d'una pacífica convivència arreu del planeta.

3.2. Estudis sobre la generació d'inseguretat i l'incivisme a Ciutat Vella.

Segons Sabater (2005)¹⁴ l'anàlisi del risc percebut en els barris i ciutats es basa en dos elements. L'espai: la seva morfologia urbana, la estructura física, el mobiliari urbà, la disponibilitat d'equipaments, l'accessibilitat, la segregació espacial, la ubicació central o perifèrica...I la població: el tipus de persones que l'habiten, la aflluència de persones d'altres territoris, les relacions socials que s'estableixen...Ambdós elements convergeixen, finalment, en una sola variable: l'ús social del territori, donat que la limitació de l'espai públic com els diferents usos que del mateix fan els ciutadans resulten factors claus tant en la conflictivitat urbana com en la generació de percepció d'inseguretat. Per tant, un dels principals factors determinants del risc percebut en un territori és el seu ús social, de manera que els espais que es perceben com a segurs són aquells que faciliten la seva apropiació col·lectiva, els que resulten pròxims i amigables, els que afavoreixen les relacions comunitàries, els que s'associen a usos i activitats tranquil·les i en els que es produeix una major presència de persones estereotipades (amb major o menor raó). Pel contrari, els llocs que es perceben insegurs són els més llunyans, grans i desconeguts, també els perifèrics, tot i que també els llocs de centralitat degradats i els que s'associen amb persones desconegudes i usos o activitats estimades com a perilloses.

¹⁴ Sabaté, J. (2005). L'enquesta de victimització de Barcelona i de l'AMB, vint-i-dos anys: una proposta d'anàlisi de la seguretat urbana des de l'administració local. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

Segons la Enquesta de Victimització i Opinió sobre la seguretat de Barcelona 2008 realitzada per l'Ajuntament de Barcelona¹⁵ podem assenyalar que el 25,5% de la població de Ciutat Vella ha sofert fets delictius durant l'any 2007 sent l'índex de victimització més alt de la ciutat. També destacar que l'índex de localització que relaciona els fets que han passat a cada Districte amb la seva població a Ciutat Vella representa un 66,94% amb un increment del 9,94% respecte a l'any 2006. Aquesta mateixa enquesta informa de que els habitants de tots els Districtes de la ciutat perceben més seguretat al seu barri que a la resta de la ciutat, excepte els residents de Ciutat Vella que segueixen perceben la ciutat més segura que el seu propi barri (5,65 de nota a la seguretat de la ciutat davant 5,22 de la seguretat al barri).

L'estudi de l'Àrea Metropolitana¹⁶ de 2008 sobre seguretat ciutadana en la seva taula sobre l'avaluació que realitzen els ciutadans de Ciutat Vella del nivell de civisme al barri i a la ciutat ens mostra que mentre atorguen una nota de 5,4 al nivell de civisme de la ciutat, aquest valor passa al 4,6 quan els hi pregunten pel seu barri sent la nota més baixa de la ciutat de Barcelona i de les grans ciutats de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

Podríem parlar, sense alarmismes, que ens trobem davant d'un procés d'increment de condicions generadores de més exclusió social, que s'està produint en diversos barris de Ciutat Vella degut als diferents patrons de conducta en l'espai públic i l'ús intensiu del mateix que suposa la instal·lació de la població estrangera en els barris del Districte¹⁷ de forma important -ja que entenen l'ús de l'espai públic i el comportament en el mateix de forma diferent-, amb percentatges del 58,8% al barri del Gòtic i del 46,1% al Raval (segons dades de l'Ajuntament de Barcelona 2008¹⁸).

Cal afegir que l'impacte del turisme que recau sobre aquest territori (més de 7 milions de turistes al 2007¹⁹) amb les problemàtiques que genera d'ús intensiu de l'espai públic i la problemàtica dels habitatges turístics²⁰, més la presència de joves de la

¹⁵ Enquesta de Victimització i Opinió sobre la seguretat de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Setembre 2008.

¹⁶ Seguretat ciutadana i violència masclista. L'estat de la seguretat ciutadana a l'AMB. Informe 2008 de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. Pag.99 Taula A.19.

¹⁷ Pla per a l'Acollida i Integració de les persones immigrades. Regidoria Ciutat Vella. Febrer 2006.

¹⁸ La Població estrangera per districtes i barris. Evolució als districtes del 2002-2008. Departament d'Estadística Ajuntament de Barcelona. Gener 2008.

¹⁹ Informe sobre el turisme a la ciutat de Barcelona. Patronat Municipal de Turisme. 2008.

²⁰ Mesura de govern sobre la regulació d'ús turístic dels habitatges, de 3 de juliol de 2008. Regidoria Ciutat Vella.

resta de la ciutat i l'àrea metropolitana en dies festius i caps de setmana que visiten Ciutat Vella²¹ degut a la seva oferta lúdica nocturna²²-havent una relació directa causa efecte entre els establiments que resten oberts bona part de la nit i les situacions de conflicte a l'espai públic-, estan sent la principal causa d'un increment de l'incivisme en aquest Districte de la ciutat.

El Districte de Ciutat Vella és el més visitat pels més de 7 milions de turistes que van visitar Barcelona l'any 2007 segons informe del Patronat de Turisme de Barcelona. En un recent estudi econòmic de la Fundació Tot Raval²³, es van comptabilitzar en un estudi de flux només al barri del Raval de Ciutat Vella un total de 56.089 entrades de persones diàries el que representa un volum d'entrades de persones a l'any de més de 21 milions, convertint-se l'eix comercial del Raval en el 5è més visitat de Barcelona. Cal esmentar també d'aquest estudi que un 53,3% de l'oferta de serveis d'aquest barri la componen restaurants, bars i hotels espais que habitualment gaudeixen els turistes de la ciutat.

Aquest cúmulo de situacions generen als residents dels barris de Ciutat Vella una sensació d'inseguretat subjectiva (risc percebut) i objectiva (risc real) que han de compartir entre ells i conviure amb els efectes de l'incivisme que es donen en l'espai públic així com també en les comunitats de veïns en les que es dona el cas de pisos llogats a turistes i que ha propiciat una mesura de govern abans referenciada.

Fruit d'això són les polítiques públiques que s'estan duent a terme com el Programa de Foment de la Integració Cultural²⁴ que Barcelona ultima –en el marc de l'Any Europeu del Diàleg Intercultural- que suposarà un valor extra al Pla de Treball d'Immigració 2008²⁵. El programa te definides cinc línies de treball: 1. Acollida, 2. Promoció Econòmica, Habitatge i situació laboral, 3. Participació, Convivència i Prevenció de Conflictes, 4. Salut Pública i Serveis Socials i 5. Cultura, Educació i Lleure. El programa suggereix un coneixement mutu, però, posa èmfasi a convidar la nova ciutadania heterogènia a compartir les tradicions i les senyes d'identitat locals. Els documents estan enfocats per garantir la cohesió social i afrontar el mestissatge de població que a Barcelona avança any darrera any.

²¹ Pla de Gestió Integral de l'espai públic. Regidoria de Ciutat Vella. Juny 2008.

²² Decret d'Alcaldia per Restringir Horaris Nocturns a determinats establiments comercials a Ciutat Vella. Juliol 2009.

²³ Estudi econòmic i comercial 2006-2007. Fundació Tot Raval. 2006.

²⁴ <http://w3.bcn.cat/multimedia/fitxers/ciutatvella/plaperalacollidaiintegraciweb.911.pdf>

²⁵ Pla de Prointegració Barcelona Diàleg Cultural. Ajuntament de Barcelona. Abril de 2008.

També cal destacar al respecte el Pla de Policia de Proximitat implementat recentment (any 2008) a Ciutat Vella i el cycle de xerrades a les Aules per la Convivència que estan duent a terme els efectius de la Guàrdia Urbana de Barcelona²⁶ destinats recentment (any 2008) a tasques de policia de proximitat al Districte de Ciutat Vella en les que s'intenta formar i informar de les normes de convivència que hi ha a l'espai públic i també al privat.

4. Diagnòstic: L'(in)civisme

Identifico com a principal problema de seguretat, i generador de moltes altres tensions que es generen en aquest territori de la ciutat de Barcelona, l'incivisme, entès com a manca de respecte de les normes de convivència en l'espai públic consensuades i convingudes per la ciutadania i legalment establertes, en el marc d'un ús intensiu de l'espai públic, en el que les intervencions dels serveis municipals no aconsegueixen minimitzar l'impacte que produeix l'ús intensiu del mateix.

Degut a la pressió mediàtica dels mitjans de comunicació durant l'estiu de 2005, l'Ajuntament de Barcelona, com a mesura legislativa va redactar l'Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència ciutadana a l'espai públic de Barcelona i va aprovar-la en sessió plenària al desembre de 2005. La seva aplicació des de l'any 2006 fins avui, ha recaigut sobre el cos de la Guàrdia Urbana de Barcelona, mesura que ha portat al cos a sentir-se impotent alhora de minimitzar l'impacte d'unes problemàtiques que requereixen actuacions transversals i dissenys de polítiques públiques de seguretat que intervinguin des de la multidisciplinarietat i la transversalitat per actuar sobre les causes i no només sobre els efectes alhora de solucionar els problemes d'incivisme²⁷.

Segons un informe elaborat per la Regidoria del Districte hi ha espais públics on la pernocta d'indigents, el consum d'alcohol, la generació permanent de brutícia, la venda ambulants i altres dinàmiques de risc com el consum de drogues, el nomadisme urbà (fet que fa que els veïns no puguin gaudir de l'espai públic) o el turisme de motxilla

²⁶ Memòria de la Guàrdia Urbana de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. 2008.

²⁷ Pla d'actuació d'estiu pel civisme i la convivència. Juny 2009. Regidoria Ciutat Vella.

estan generant molts conflictes de convivència i de degradació de la ciutat. L'informe data de juny de 2008 i es va actualitzant²⁸.

Una de les principals manifestacions de conflicte en les relacions socials al Districte de Ciutat Vella que marca l'informe referenciat és la identificació que s'ha fet de 24 espais públics amb grans problemes de convivència.

Destacar també que en el si del Districte i concretament en el barri del Raval hi ha el perill de que es produeixi una certa concentració de serveis d'atenció a l'exclusió social degut a que hi ha 23 equipaments especialitzats en exclusió social entre els quals hi ha menjadors socials instal·lats, sales de veno-punció (sala Baluard) i intercanvi de xeringues al Raval sud, centres d'atenció de salut mental, tot això fa que la presència de toxicòmans per aquests barris sigui major que a la resta de la ciutat, que hi hagi episodis de violència amb malalts mentals, etc. el que fa tenir unes tipologies molt diverses de l'origen dels actors incívics tot i que el districte contempla en el seu PAD mesures per reduir l'impacte a l'espai públic d'aquesta concentració de serveis socio-sanitaris²⁹. Ciutat Vella és des de fa molts anys un dels nuclis d'exclusió de la ciutat de Barcelona, com a nucli històric antic ha estat el pol d'atracció d'aquest tipus de població, el fenomen nou és que des de fa uns anys podem trobar turistes, estudiants, joves que cerquen l'oferta d'oci, etc.

La complexitat actual de gestió de govern que presenta el territori de Ciutat Vella no l'havia tingut mai, tot i ser un dels territoris més complexos per establir polítiques públiques de sempre.

Barcelona s'ha obert al món des dels passats jocs olímpics de 1992 i a partir d'aquell moment ha experimentat un creixement i un canvi de model de ciutat que l'ha conduït fins a on som, però, aquest canvi de model tot i que ha permès creixement també ha produït altres aportacions i transformacions no pas del tot positives. Com bé demostren els estudis referenciats, hi ha una mala valoració dels nivells de civisme al territori de Ciutat Vella i unes baixes valoracions dels nivells de civisme a la ciutat.

L'espectacular augment del turisme a la ciutat de Barcelona que ha passat del poc més d'1 milió de turistes l'any 1993 als més de 7 milions de turistes el passat any 2007 també ha estat un altre factor de l'increment de l'ús intensiu de l'espai públic de la ciutat.

²⁸ Pla de Gestió Integral de l'espai públic. Regidoria de Ciutat Vella. Juny 2008.

²⁹ Pla d'Actuació del Districte de Ciutat Vella 2008-2011. Regidoria de Ciutat Vella.

La situació d'ús intensiu de l'espai públic que pateix el Districte de Ciutat Vella en l'actualitat ha forçat al resident que o per impossibilitat o per gust continua vivint a Ciutat Vella, a iniciar una nova etapa de convivència en el sí dels diferents barris del Districte que no passa per alt a les autoritats locals.

Bàsicament els problemes de convivència que es donen en l'espai públic de Ciutat Vella no deixen de ser producte d'un ús intensiu del mateix, de la manca de respecte als residents, a les normes i regles de convivència per part de molts ciutadans que el gaudeixen, del consum de begudes alcohòliques a l'espai públic i de la brutícia i soroll que generen la concentració -i grans concentracions conjunturals d'actes de ciutat- de persones en determinats espais públics del Districte.

En resum podríem cloure aquest diagnòstic presentant l'incivisme a Ciutat Vella com a efecte d'un ús intensiu de l'espai públic producte de la concentració de serveis socio-sanitaris especialitzats en exclusió social, de l'increment del turisme a la ciutat i en especial a Ciutat Vella, d'una manca de control de l'estat i l'ús de les vivendes (habitatges turístics), de la concentració d'una activitat econòmica basada en oferta d'oci nocturn (bars, restaurants, hotels, pubs...), d'una recent implementació –amb pocs efectius- de presència policial de proximitat dedicada a la prevenció dels conflictes, de grans concentracions conjunturals d'actes de ciutat que es produeixen en el territori i d'uns serveis de neteja que mostren col·lapse davant el repte de reduir la generació de brossa que genera l'impacte de l'ús intensiu de l'espai públic per part dels actors abans esmentats.

5. Hipòtesi

Un alt grau de civisme en una societat moderna està molt ben valorat i és font d'atracció de múltiples formes de manifestacions humanes, ja siguin a nivell econòmic, cultural, social, etc.

Per a una ciutat moderna, estar ben valorada a nivell cívic contribueix a que la ciutat pugui tenir un plus d'atracció que fa que la ciutat pugui tenir èxit i seguir creixent i millorant.

Per tant, el projecte estudiarà la relació que pot haver entre els nivells de civisme d'una ciutat com Barcelona i com contribueixen, aquests nivells, a que pugui tenir èxit i seguir creixent o col·lapsar-se degut a l'èxit.

Els ciutadans residents a Ciutat Vella atorguen un 4,6 de nota sobre 10 al nivell de civisme del seu barri, essent la nota més baixa atorgada per uns residents al nivell de civisme del seu barri de tota l'Àrea Metropolitana de Barcelona. Per tant, les polítiques que han aplicat a l'Ajuntament de Barcelona i la resta d'Administracions Públiques per minimitzar l'impacte de l'ús intensiu de l'espai públic a Ciutat Vella, no han tingut el resultat esperat.

6. Anàlisi de les polítiques públiques disponibles

Segons les teories del civisme actiu i passiu³⁰ podríem plantejar-nos que donada la composició actual de la societat barcelonina, en bona mesura farcida de ciutadans passius producte possiblement d'un excés d'individualisme que pateix la nostra comunitat, davant el baix nombre de ciutadans actius amb un caràcter més comunitari, més amatent de la cosa pública, ens dibuixa un mapa en el que el nombre de ciutadans actius és menor i, per tant, menys present en l'espai públic de les nostres ciutats i podríem dir, en el cas que ens ocupa, menys present en l'espai públic de la ciutat de Barcelona i en concret al territori de Ciutat Vella.

Davant d'aquesta situació s'imposa cada cop amb més extensió la percepció de l'augment de l'incivisme tal com ens marca el resultat de l'enquesta realitzada a l'Àrea Metropolitana de Barcelona i referenciada anteriorment.

A aquest fet de manca de ciutadans compromesos amb el civisme actiu s'ha d'afegir un ús intensiu de l'espai públic, on el nombre de ciutadans que l'usa és molt més elevat degut a l'èxit que ha experimentat la ciutat de Barcelona, minimitzant l'efecte sobre el territori dels ciutadans compromesos amb un civisme actiu. Aquest conjunt de potencialitat incívica la conformen en la seva gran majoria ciutadans estrangers que no tenen voluntat d'arrelament en la nostra cultura, determinat tipus de turisme, els joves que cerquen la gran oferta lúdica que ofereix el territori de Ciutat Vella, l'efecte crida del gran nombre d'equipaments especialitzats en el tractament de l'exclusió social que

³⁰ Galais, C.(2008) Les Polítiques Locals de Civisme a Europa. Diputació de Barcelona. Pag.24

hi ha en el territori i en ocasions la impunitat que ofereixen les grans aglomeracions de ciutadans producte de grans esdeveniments a nivell de ciutat que tenen un major impacte en l'espai públic de Ciutat Vella.

Decidir quins dels dos civismes cal potenciar mitjançant la implementació de determinades polítiques públiques, depèn d'aspectes normatius, però també de les necessitats objectives de la comunitat que conforma Ciutat Vella. Val a dir que segons la perspectiva de la cultura política³¹, la sobrerepresentació de ciutadans d'un o altre tipus provocaria dues disfuncions diferents, totes dues vinculades a la dimensió de la desafecció política. D'una banda un elevat nombre de ciutadans actius podria arribar a sobrepassar als governants amb les seves exigències de participar en la vida política, dificultant les seves accions, jutjant-los i, fins i tot, qüestionant la legitimitat del sistema de representació política. De l'altra, una gran massa de ciutadans passius podria elevar els índex d'apatia política i alienació, incrementar la separació entre governants i governats facilitant la corrupció dels primers, reduir els índex agregats de compromís amb allò públic, disparar l'abstenció electoral i derivar igualment en una crisi de legitimitat del sistema.

El civisme actiu o republicà³² està compromès amb la comunitat i reclama un paper actiu a l'arena pública. És gregari. S'orienta cap a la participació política. Garanteix la vitalitat de la societat civil i es relaciona amb la cultura política participativa. Són actituds i comportaments cívics actius: participar en la presa de decisions locals, intervenir activament en les situacions injustes, utilitzar els espais públics per a activitats culturals o expressives, reivindicar identitats col·lectives (nacionals, de gènere...), sovint tenir una actitud crítica envers l'Administració.

El civisme passiu o liberal³³ és respectuós amb els individus i l'Administració. Reclama el dret a la no ingerència en el terreny privat. És individual. S'orienta cap a la representació política. Garanteix la selecció dels càrrecs públics i té com a actituds i comportaments que el caracteritzen: no molestar als veïns ni voler ser molestat, no contaminar ni embrutar els espais públics, l'individualisme, la defensa de la privacitat, reivindicar les tradicions i confiar en l'autoritat (policial, política).

³¹ Galais, C. (2008) Les Politiques Locals de Civisme a Europa. Diputació de Barcelona. Pag.19

³² Galais, C. (2008) Les Politiques Locals de Civisme a Europa. Diputació de Barcelona. Pag.20-21

³³ Galais, C. (2008) Les Politiques Locals de Civisme a Europa. Diputació de Barcelona. Pag.20-21

La preocupació en l'àmbit local pels aspectes relacionats amb el civisme és prou antiga perquè impregni les polítiques públiques locals d'urbanisme, de seguretat...i prou nova perquè no tingui un camp propi assignat. La categoria general que més s'aproxima al que s'ha definit en el transcurs del projecte com a civisme són les polítiques públiques d'integració i inclusió social, on podem trobar el subtipus "polítiques de ciutadania". En aquests grups de mesures, hi trobem la voluntat de millorar les actituds i els comportaments dels ciutadans pel que fa a l'entorn i als seus conciutadans, el respecte vers els espais públics i les persones i també la intenció d'implicar la gent en els processos de decisió. Alguns països participants en l'EUKN³⁴ també classifiquen aquestes polítiques públiques a les àrees de seguretat o entorn urbà com és el cas desenvolupat al projecte elaborat a la regió de l'est del Regne Unit del Districte de Huntingdonshire al Comtat de Cambridgeshire³⁵.

Què podem deduir d'aquesta anàlisi preliminar? Que les polítiques de civisme no han estat descrites encara com un tipus específic per les autoritats polítiques o acadèmiques a Europa (tot i que alguns països sí que ho fan), però que sí que existeixen les polítiques de ciutadania o, fins i tot, de ciutadania activa. També veiem que els trets bàsics del civisme es poden trobar en polítiques que pertanyen a altres àmbits sectorials, per la qual cosa cal fer una recerca transversal.

El govern local és qui té el paper principal en el plantejament de polítiques de civisme perquè és l'òrgan de govern més proper al ciutadà i, per tant, el primer a copsar la manca d'actituds cíviues dels seus ciutadans i dels qui els visiten.

També es tracta de la primera línia de la política i l'administració, ja que els ajuntaments són els primers a patir les actituds incíviues dels ciutadans. Unes persones incíviues generen problemes de neteja i ordre públic que cal sufragar amb despesa pública. Uns ciutadans implicats en els processos públics milloren també els processos d'implantació de polítiques, entre els avantatges.

La receptivitat de la ciutadania als governs locals situa a aquests darrers en una situació especialment avantatjosa per desenvolupar amb èxit la seva tasca educativa.

La convivència és font de possibles conflictes i es manifesta en les comunitats d'habitants, és a dir en l'àmbit local.

³⁴ L'EUKN és una iniciativa europea en què participen quinze estats membres de la UE i dues xarxes de ciutats. El seu objectiu principal és fomentar l'intercanvi de coneixements i experiències relacionats amb el medi urbà, permetent l'intercanvi de coneixements validats i estandarditzats com a instruments de suport a la definició de polítiques públiques urbanes. <http://www.eukn.org/espana/>

³⁵ <http://www.huntsdc.gov.uk>

Això ens porta a plantejar-nos la qüestió sobre quin tipus de civisme cal promoure des dels governs locals?

L'objectiu general de les polítiques de civisme és fomentar les actituds i els comportaments propis del *bon ciutadà*, cosa que deixa força marge per a la definició de la política pública que es vol implementar depenent de factors objectius i ideològics. El primer d'aquests factors és la vessant del civisme per la qual apostem. Dels dos tipus bàsics de civisme, el govern local pot triar entre fomentar la participació ciutadana, fomentar les actituds i els comportaments de respecte vers la convivència o unificar totes dues branques del que és cívic. El civisme actiu és una aposta forta per l'educació en la democràcia i pel futur, i el civisme passiu acostuma a regular-se o projectar-se davant d'una crisi, com veurem més endavant; motiu pel qual no acostumen a donar-se alhora.

No totes les opcions polítiques veuen de manera positiva el fet d'involucrar als ciutadans en les decisions que els afecten, mentre que hi ha més consens entorn del fet que convé preparar als ciutadans per conviure pacíficament i respectuosament els uns amb els altres. Per això el govern local s'ha de preguntar fins a on està disposat a arribar i quin tipus de ciutadà vol. En certa mesura, es tracta d'un tema normatiu i, per tant, ideològic.

Una altra qüestió que s'ha de plantejar el govern local és de quant temps disposa, no només per dissenyar la política pública, sinó per veure'n el resultat, ja que les polítiques actives necessiten temps per canviar la percepció de la política i l'esfera pública del ciutadà.

La primera pregunta que s'ha de fer el govern local ha de ser senzilla i enfocar-la de la manera més racional possible: Què ocorre al municipi o barri concret? D'aquesta, se'n deriven altres: Quin problema o problemes hi ha, o quin futur volem per al municipi o el barri concret?

Tot i que a l'Estat espanyol ja són freqüents les polítiques locals de participació ciutadana, no acostumen a vincular-se amb el terreny del civisme. Decidir-se per aquesta vessant significa apostar pel desenvolupament en els ciutadans de les aptituds necessàries per viure en democràcia, implicar-los en les decisions públiques i emancipar-los, fent-los menys dependents de la classe política. És una aposta que, d'una banda, busca el valor afegit de les polítiques dissenyades amb la participació

ciutadana, i de l'altra, té les mires posades en una societat futura més madura políticament, altrament anomenada "ciutadania activa"³⁶.

Algunes de les formes que les polítiques de civisme actiu adopten son:

1. Foment i facilitats a l'associacionisme.
2. Iniciatives d'e-democràcia.
3. Consells ciutadans per decidir el contingut i el disseny de polítiques públiques.
4. Introduir la metodologia participativa en l'elaboració d'informes i estudis tècnics.
5. Consells d'infants per implicar des de petits els ciutadans en els processos democràtics locals.
6. Foment de la participació electoral en les eleccions municipals.

Segons l'EUKN, algunes de les coses que cal tenir en compte sobre les polítiques de ciutadania activa són les següents:

1. El terme ciutadania activa es refereix a un nou tipus de contracte social entre el govern i els ciutadans.
2. El terme ciutadania activa implica donar importància al comportament social, a la capacitat d'autoabastir-se i organitzar-se els ciutadans.
3. La ciutadania activa suposa canviar l'agenda per promoure les contribucions ciutadanes al desenvolupament social i donar-hi suport. Això té implicacions per als proveïdors dels serveis.
4. La ciutadania activa necessita inversió, i no ha de ser una excusa per emascarar retalls en el pressupost basant-se en la solidaritat entre ciutadans.
5. La ciutadania activa no és un remei ràpid per als reptes de la societat.

Pel que fa al civisme passiu, és la vessant del civisme que consisteix a vetllar per les relacions entre ciutadans i protegir la seva esfera privada de les ingerències (soroll, neteja...), i que tracta de garantir els comportaments considerats respectuosos en l'espai públic, els serveis i les infraestructures públiques (platges, parcs, places, jardins, mitjans de transport...). Aquests reptes poden afrontar-se des d'una òptica més pedagògica (tractar d'educar en la necessitat de ser més respectuosos) o més punitiva, posant èmfasi en la seguretat i en les mesures sancionadores.

³⁶ Galais, C. (2008) Les Polítiques Locals de Civisme a Europa. Diputació de Barcelona. Pag.24

És important tenir present que endegar polítiques públiques per fomentar aquest civisme arran d'una crisi pot il·lustrar-les amb la urgència, la improvisació i la manca de perspectiva a mitjà i llarg termini.

Les polítiques públiques d'aquest tipus de civisme acostumen a donar-se:

1. Quan s'ha detectat un augment de conductes negligents.
2. Quan hi ha conflictes culturals, no només entre la cultura autòctona i les de col·lectius immigrants, sinó també entre distintes generacions.
3. Quan es percep una davallada de la identificació amb la comunitat o el municipi. Aquesta situació pot ser el punt de partida de polítiques de civisme actives o passives depenent de com s'enfoquin.
4. Quan es preveu que els fenòmens no desitjats poden generalitzar-se per un augment de població que no té vincles forts amb la comunitat: persones en risc d'exclusió social, adolescents, turistes, nouvinguts.

Dels dos tipus bàsics de civisme, el passiu és més independent dels factors ideològics, per la qual cosa és més fàcil de consensuar el contingut de les polítiques públiques.

Alguns aspectes que cal tenir en compte abans de concretar les polítiques públiques per abordar els problemes d'incivisme són:

1. La metodologia depèn del tipus de civisme que es vulgui potenciar, del pressupost que s'hi pugui dedicar, del temps de que es disposi, etc.
2. El punt de partida ha de ser l'evidència de que hi ha conductes problemàtiques, les condicions perquè aquestes es produeixin o la percepció subjectiva ciutadana que cal fer-hi alguna cosa. El primer pas per iniciar aquestes polítiques pot ser un estudi o informe tècnic que quantifiqui aquests comportaments o un estudi d'opinió o enquesta de satisfacció ciutadana. També és aconsellable parar atenció a altres experiències prèvies en aquest àmbit davant de reptes similars.
3. En alguns casos, les polítiques públiques de civisme neixen de la projecció de les autoritats locals i l'aposta per un model de comunitat local futura, però no és el més freqüent, tot i que aquesta perspectiva previsorà té avantatges.
4. Pel que fa al procés d'elaboració de les polítiques públiques, podem deixar-les en mans dels cossos tècnics de l'administració local o implicar-hi els afectats en diferents graus. És necessari implicar la major quantitat d'actors polítics i

socials en l'elaboració d'aquestes polítiques per desproveir-les de matisos ideològics, apropar-se al màxim possible al bé comú i tractar que sobrevisquin al mandat d'un partit concret en el govern.

5. Una qüestió que s'ha de plantejar abans de triar la forma de la política escollida és, a més de quin efecte volem produir, qui són els destinataris o beneficiaris. Es tracta d'una política per a tota la ciutadania o està orientada a provocar algun canvi actitudinal només en els joves, per exemple?
6. Algunes de les formes bàsiques de polítiques públiques sobre civisme són:
 - 6.1. Campanyes d'informació, formació o comunicació.
 - 6.2. Actes lúdics, festes, esdeveniments, cerimònies.
 - 6.3. Concursos i premis.
 - 6.4. Regulacions i sancions.
 - 6.5. Millores en les infraestructures o l'urbanisme per fomentar la identificació de la població amb el territori i la interacció entre els ciutadans.
 - 6.6. Actuacions policials i altres mesures relacionades amb la seguretat.
 - 6.7. Creació de cossos especials com ara els agents cívics, etc.

Els continguts i objectius concrets de les polítiques públiques per a les que es decideix apostar depenen de molts factors. Alguns exemples són:

1. Augment de la informació política que tenen els ciutadans (campanyes d'informació per informar de nous tràmits...).
2. Desenvolupament de les capacitats polítiques dels ciutadans: cursos i campanyes perquè coneguin la manera de realitzar gestions, demanar subvencions, utilitzar el lloc web de l'ajuntament...).
3. Delegació o cessió en els ciutadans d'una part del poder decisor.
4. Foment d'activitats i polítiques que facin augmentar l'eficàcia política dels ciutadans.
5. Foment del reciclatge i del tractament de materials de rebuig.
6. Foment del desenvolupament sostenible.
7. Neteja i respecte vers l'espai públic (gossos, grafitis, vandalisme).
8. Respecte vers les persones grans.
9. Conductes als espais públics com ara places, parcs, platges i mitjans de transport.
10. Lluita contra actituds racistes, etc.

Per acabar aquest anàlisi de les polítiques públiques disponibles per abordar l'incivisme cloure en que, triar els punts en què es farà més èmfasi alhora d'implementar les polítiques públiques dependrà de les condicions objectives, de les prioritats del consistori i de les percepcions que tinguin els veïns d'allò que cal solucionar.

7. Pla d'Acció pel Civisme a Ciutat Vella

El pla d'acció que proposaré a continuació no diferirà de molts altres plans d'acció que s'han treballat arreu del món sobre *civisme* o altres nomenclatures que es fan servir com poden ser *sentit cívic*, *bon veïnatge*, *casos de veïnatge*, *sentit comú*, *polítiques de ciutadania*, *respecte*, *comportaments antisocials*, *comportaments contraris a la comunitat*, *civisme quotidià* o *civisme gran* (per referir-se a les polítiques públiques que cerquen la participació política dels ciutadans), nomenclatures totes elles que es fan servir per referir-se al seu comú denominador que és la preocupació per les actituds contràries als interessos i al futur de la comunitat local i una voluntat d'influir en la conducta dels ciutadans per part de l'administració.

Tots els plans d'acció el que pretenen és aconseguir que els seus ciutadans desenvolupin la seva vida en relació a un conjunt d'actituds i comportaments desitjables en un bon ciutadà. Per tant, una bona manera de començar a posar les condicions de l'èxit de la implementació de les polítiques públiques que contindrà el pla és utilitzar un terme per referir-se al mateix que sigui àmpliament conegut per tothom. Seguint aquest criteri proposaré el pla d'acció de Districte que tindrà per nom: *Ciutat Vella, Respecte en la Convivència*.

Aquest pla d'acció aniria adreçat a abordar les situacions definides en el diagnòstic d'aquest projecte que puc enumerar a continuació:

1. Manca de respecte a les normes de convivència.
2. Brutícia i soroll com a principals efectes de l'ús intensiu de l'espai públic.
3. Punts conflictius del Districte caracteritzats per la pernocta d'indigents, el consum d'alcohol, la brutícia, la venda ambulat, el consum de drogues i el nomadisme urbà.
4. Atenció especial a les zones especialitzades en atenció a l'exclusió social.
5. Conseqüències de l'increment del Turisme.

És important, a l'hora d'abordar les diferents problemàtiques diagnosticades escollir les estratègies més adients per afrontar-les.

En el cas de Ciutat Vella l'estratègia més indicada seria fomentar, en primer lloc, actituds passives de respecte, neteja i ecologisme anomenat de baixa intensitat, donada la seva composició sociològica tan heterogènia i amb tendència a l'arrelament temporal, que no la d'exigir als seus ciutadans un alt grau d'implicació en la política local que ja contempla el Pla per a la Promoció del Civisme de Barcelona a nivell de ciutat. Cal tenir cura, però, en no caure en un enfocament des del punt de vista del civisme passiu que comporti a centrar-se en les persones que pateixen les conductes incíviques, fet que les victimitzaria i, com a conseqüència, criminalitzaria a les persones que les causen.

No es tractaria tan de fer unes polítiques públiques reactives que emfatitzessin en el valor de la seguretat i el paper de la policia, com d'arribar a un compromís entre distints actors polítics i socials per a la continuïtat d'una política de civisme passiu davant d'una degradació de la convivència i de l'espai públic de Ciutat Vella detectada en les problemàtiques diagnosticades anteriorment.

Aquest pla d'actuació de Districte hauria de complementar-se amb polítiques públiques de civisme actiu que el Pla per a la Promoció del Civisme a nivell de ciutat contempla per poder dir que s'està abordant la problemàtica de l'incivisme a Ciutat Vella amb una política transversal i un projecte específic sobre civisme, amb diversos eixos i eines; adaptant-los a les possibilitats reals de cada moment.

Ciutat Vella davant les problemàtiques que presenta actualment requereix un pla d'acció de Districte que apliqui polítiques transversals, dins d'un projecte de ciutat ampli i integral, que toqui distintes àrees i que inclogui mesures de diversos tipus que es poden prendre a nivell de Districte.

Aquest pla d'acció de Districte proposarà unes mesures concretes que es portaran a terme en el marc d'una política de civisme funcional i possibilista després d'haver-nos donat resposta a les qüestions: Quin problema tenim? Quin abast té el problema? De quins recursos disposem?

Les accions que proposaria per a un pla d'acció de Districte a Ciutat vella serien:

1. Acció conjunta dels cossos de seguretat i increment de la presència policial en els punts conflictius del Districte i zones de més afluència de turistes.
2. Obertura d'una Oficina Conjunta d'Atenció al Ciutadà (OCAC) per part dels cossos de Mossos d'Esquadra i la Guàrdia Urbana a cada barri del Districte.

3. Desplegar agents cívics d'actuació immediata i acció social contractats per serveis socials de l'Ajuntament.
4. Campanya per la minoració del soroll de l'oci nocturn.
5. Activitats lúdiques per normalitzar l'ús de l'espai públic a les zones de punts conflictius.
6. Increment del servei de neteja i de la seva freqüència de servei.
7. Definir els usos de les activitats al Districte mitjançant l'elaboració d'un Pla d'Usos del Districte.
8. Creació d'un espai de treball transversal conjunt dels diferents serveis socials, policials, sanitaris, urbanístics, etc.

Pel que fa a l'acció conjunta dels cossos de seguretat es tractaria de mapificar les problemàtiques, com a zones prioritàries d'actuació, per establir els dispositius conjunts i l'increment de presència policial depenent de les problemàtiques i àmbit competencial regulat al conveni de col·laboració entre cos de Mossos d'Esquadra i cos de la Guàrdia Urbana.

L'obertura de les OCAC's de barri per part dels cossos de Mossos d'Esquadra i Guàrdia Urbana es fonamentaria en estudiar el lloc estratègic d'ubicació segons les problemàtiques, i les seves funcions serien d'atenció al ciutadà, recollida de denúncies i tràmits de primer nivell de policia de proximitat.

El desplegament d'agents cívics en el territori en un nombre de dos a quatre persones, degudament identificades i identificables haurien de prestar un servei de treballs de detecció ràpida, actuació immediata i de dissuasió pel que fa al compliment de les normes sobre civisme.

Aquests agents cívics haurien d'estar en contacte directe amb els cossos de seguretat i amb el servei d'Acció Social de la ciutat. I fora important que en el sí d'aquest equips d'agents cívics hi hagués presència de membres dels diferents col·lectius ètnics que conviuen a Ciutat Vella.

Per la minoració del soroll de l'oci nocturn promotors mediambientals realitzaran tasques de control i sensibilització en els establiments d'oci nocturn. Per altra banda s'ha d'incidir i potenciar les conductes responsables de les persones usuàries de l'oci nocturn en terrasses, locals d'oci i zones d'aglomeracions nocturnes envers el silenci i respecte al descans dels veïns/nes mitjançant l'actuació de mims i l'entrega d'objectes

per sensibilitzar (per exemple, punts de llibre amb indicacions de respecte al descans dels veïns).

Pel que fa a la normalització dels punts conflictius d'especial atenció detectats s'han de programar la realització d'activitats culturals, lúdiques i esportives adreçades als veïns per normalitzar l'ús dels espais públics d'aquest punts conflictius.

Donat l'augment significatiu de l'ús dels espais públics del Districte, s'ha d'intensificar l'actuació dels equips de neteja matí, tarda i nit, augmentant la freqüència de pas de dilluns a diumenge.

Elaborar un Pla d'Usos del Districte on es definirà quin tipus d'activitats són compatibles amb la vida veïnal i amb el propi parcel·lari que té el Districte.

Per fer un seguiment de l'aplicació del pla d'acció, crear un espai de treball conjunt entre els diferents operadors que intervenen (cossos de seguretat, agents cívics, servei d'acció social, servei de neteja, promotors mediambientals...), liderats des del Districte per l'anàlisi i gestió de les incidències i posterior seguiment amb constant interlocució amb la xarxa de veïns/nes. Aquest grup de treball hauria de reunir-se setmanalment i fora bo que compartissin una base de dades amb el seguiment de les actuacions sobre les diverses problemàtiques.

8. Conclusions

El civisme és el conjunt de comportaments i actituds propis d'un bon ciutadà. Es tracta d'una qüestió normativa perquè l'opinió sobre qui és un bon ciutadà no és unànime, però hi ha dos plantejaments bàsics:

- Un bon ciutadà és aquell que no molesta als seus veïns i que compleix les lleis i normes establertes, sobre les quals existeix un consens social.
- Un bon ciutadà ha de tenir, a més, un paper actiu en la política municipal: associar-se, participar en els processos de decisió, actuar en els espais públics, preocupar-se pel benestar dels seus veïns, prendre responsabilitats, comprometre's amb el futur de la comunitat.

El primer tipus de concepció té com a valor principal la llibertat negativa dels liberals, i tindrà com a resultat una política local de civisme passiu, orientada a aconseguir una

bona convivència i que abordarà aspectes com ara el soroll, la neteja o la seguretat. La segona, que emfatitza la llibertat positiva i el concepte de bé comú, tindrà com a resultat una política de civisme actiu, amb algun aspecte relacionat amb la participació política, el foment del sentit de la comunitat, la corresponsabilitat dels ciutadans en el manteniment d'infraestructures i serveis, l'arrelament a la societat a la que es pertany, etc. La primera concepció de civisme és menys exigent amb els ciutadans que la segona, per a això, podem considerar el civisme passiu un civisme de mínims exigible a tothom independentment del seu origen, condició social, econòmica, etc. La realitat ens mostra que, en alguns casos, hi ha una concepció holística del civisme des de la qual es tracta de potenciar les mancances d'un i altre tipus de civisme per arribar a assolir una ciutadania cívica en tots els aspectes.

Cap de les dues concepcions del civisme és millor o pitjor; totes dues tenen riscos i beneficis. Mentre que és fàcil obtenir consens sobre mesures de civisme passiu, algunes de les polítiques típicament lligades a aquests objectius – sobretot les relacionades amb la seguretat- poden minvar la qualitat de la convivència i de la cohesió social. Les polítiques actives fan madurar la ciutadania, ja que li atorguen noves habilitats i actituds democràtiques, però requereixen més temps per fer-se evidents els seus resultats.

A l'hora de plantejar-se la implantació d'una política de civisme, és important com ja he dit, definir honestament aquest concepte i, si es tria una de les dues vessants bàsiques o només un petit aspecte de qualsevol de les dues, s'ha de deixar clar que afrontem sectorialment una faceta del conjunt d'actituds cíviques.

Podem plantejar-nos distintes alternatives entre les formes i abast de la política que portarem a terme. Això no en condicionarà l'èxit, però dependrà dels objectius fixats. La definició dels objectius ha de sorgir d'una anàlisi prèvia i un diagnòstic de la situació que ha de respondre si realment cal una política de civisme, amb les responsabilitats pedagògiques i educatives que comporten aquestes polítiques per a la ciutadania. Cal tenir present que com més concrets siguin els objectius més fàcil serà el procés d'avaluació i seguiment. També convé assumir que no obtindrem la mateixa definició d'objectius si partim de la definició d'un problema expressat en termes negatius ("contra l'incivisme") que si plantegem en positiu les expectatives que tenim per al futur de la nostra comunitat ("pla d'acció per al civisme"). La primera perspectiva és més pragmàtica, però podria llastrar la política resultant amb la urgència amb la què la plantegem i la forma de fer-ho. La segona perspectiva és més estratègica i, per tant, més ambiciosa, però potser és més coherent amb el concepte de civisme.

En el cas del Districte de Ciutat Vella, és convenient tenir un doble pla d'acció, un a nivell de ciutat que contempli uns objectius ambiciosos i que prevegi una política de civisme que abasti un ventall ampli de mesures per afrontar-les des d'una òptica transversal, com és el cas del Pla per la Promoció del Civisme a Barcelona, que contempla una òptica més ambiciosa que la sectorial, que contemplaria un pla d'acció pel civisme a Ciutat Vella.

Convé ser realista i preguntar-nos què volem assolir a Ciutat Vella: treballar per evitar uns determinats comportaments ens serà més fàcil d'abordar a nivell de Districte que reeducar a la ciutadania. Aquest darrer objectiu implica un canvi actitudinal profund; fet que no serà possible en tots els contextos, ni en tots els possibles mapes d'actors.

Els ajuntaments es troben en una posició immillorable per afrontar el repte de millorar les actituds i aptituds ciutadanes per viure en comunitat i en democràcia. Les administracions públiques han d'afrontar el repte de la promoció del civisme amb més o menys recursos i ambicions i des de distintes perspectives i realitats en constant canvi, no han d'abandonar mai la preocupació pel bé comú i per la convivència en l'àmbit local i global.

REFERÈNCIES I BIBLIOGRAFIA

Bilbeny, N. (2007). La Identidad Cosmopolita: los límites del patriotismo en la era global. Edicions Kairos. Barcelona.

Camps, V.(2005). "El Sentit del Civisme". Revista Barcelona Metròpolis. Núm. 6. Monogràfic Civisme: les Claus de la Convivència.

Camps,V. Giner, S. (2005). Manual de Civisme. Barcelona. Edicions Columna. Text de contraportada. Col·lecció idees.

Cifuentes, L.M. (2009). El Civismo: Una Construcción Ético-Política. Revista Avances en supervisión educativa. Núm. Abril de 2009.

Curbet, J. (2008). Seguretat Urbana. Barcelona. UOC.

Decret d'Alcaldia per Restringir Horaris Nocturns a determinats establiments comercials a Ciutat Vella. Juliol 2009.

Enquesta de Victimització i Opinió sobre la seguretat de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Setembre 2008.

Estudi Econòmic i Comercial 2006-2007. Fundació Tot Raval. 2006.

Galais, C. (2008) Les Polítiques Locals de Civisme a Europa. Diputació de Barcelona.

Informe sobre el turisme a la ciutat de Barcelona. Patronat Municipal de Turisme. 2008.

La Població estrangera per districtes i barris. Evolució als districtes del 2002-2008. Departament d'Estadística Ajuntament de Barcelona. Gener 2008.

López, J. (2009). En casa soy formal, en la calle destrozo vacas. Diari El País de data 15 d'agost de 2009.

Memòria de la Guàrdia Urbana de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. 2008.

Mesura de govern sobre la regulació d'ús turístic dels habitatges, de 3 de juliol de 2008. Regidoria Ciutat Vella.

Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència ciutadana a l'espai públic de Barcelona. Edició Ajuntament de Barcelona. 2006.

Pla per a l'Acollida i Integració de les persones immigrades. Regidoria Ciutat Vella. Febrer 2006.

Pla d'Actuació del Districte de Ciutat Vella 2008-2011. Regidoria de Ciutat Vella.

Pla d'Actuació d'Estiu pel Civisme i la Convivència. Juny 2009. Regidoria Ciutat Vella.

Pla de Gestió Integral de l'Espai Públic. Regidoria de Ciutat Vella. Juny 2008.

Pla de Prointegració Barcelona Diàleg Cultural. Ajuntament de Barcelona. Abril de 2008.

Sabaté, J. (2005). L'enquesta de victimització de Barcelona i de l'AMB, vint-i-dos anys: una proposta d'anàlisi de la seguretat urbana des de l'administració local. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

Seguretat ciutadana i violència masclista. L'Estat de la Seguretat Ciutadana a l'AMB. Informe 2008 de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

WEBGRAFIA

<http://www.bcn.es/estadistica/catala/index.htm>

<http://w3.bcn.cat/multimedia/fitxers/ciutatvella/plaperalacollidaiintegraciweb.911.pdf>

http://w3.bcn.es/XMLServeis/XMLHomeLinkPI/0,4022,259065493_286490176_1,00.html

<http://www.eukn.org/espana/>

<http://www.huntsdc.gov.uk>

http://www.ivoox.com/itziar-gonzalez-regidora-ciutat-vella-08-09-09_rf_119708_1.html

APÈNDIXS

- Transcripció de part de l'entrevista realitzada pel periodista Sr. Xavier Grasset a la Il·lma. Regidora de Ciutat Vella Sra. Itziar González en el programa L'Oracle de Catalunya Ràdio del dia 8 de setembre de 2009.
- Recull de premsa seleccionat sobre incivisme dels anys 2008/2009 (en suport paper)

Transcripció de part de l'entrevista realitzada pel periodista Sr. Xavier Grasset a la Il·lma. Regidora de Ciutat Vella Sra. Itziar González en el programa L'Oracle de Catalunya Ràdio del dia 8 de setembre de 2009.

Pel que fa a les accions que des del Districte de Ciutat Vella s'estan implementant per abordar l'incivisme, cal remarcar, de l'entrevista realitzada a la Il·lma. Regidora de Ciutat Vella Itziar González per part del periodista Xavier Grasset al programa L'Oracle de Catalunya Ràdio del dia 8 de setembre de 2009³⁷, la següent transcripció.

Pregunta Xavier Grasset: Se li queixen els veïns del Raval del que està passant?

Respon Itziar González: Ciutat Vella i concretament, el barri del Raval, és una mostra dels graus de complexitat del món que vivim. Hi ha persones que veuen la transformació del món i es posicionen a favor o en contra. El meu paper com a autoritat municipal ha de ser el d'acompanyament d'aquestes persones respecte a aquestes noves vivències, intentant no simplificar la realitat i aplicant unes polítiques dinàmiques per millorar els abusos que es cometen contra els drets dels veïns, gestionant millor l'espai públic. També els hi he de donar eines de comprensió de les dinàmiques que s'estan produint al Districte.

Soc partidària d'aplicar -el que jo anomeno- polítiques dinàmiques davant la realitat que Ciutat Vella ens presenta avui. Hi ha moments en que es traspassa la línia en alguns fenòmens i el que es tracta és de reaccionar davant d'aquests fenòmens i reconduir-los.

X.Grasset: En què es tradueix això?

I.González: Pel que fa a l'incivisme, crec que tenim prou eines per anar reconduint la situació amb polítiques dinàmiques. Aquestes polítiques dinàmiques per actuar sobre determinats fenòmens passen, per un primer moment, en el que necessiten pressió policial i després hi ha un segon, tercer i quart moment. El Districte ha d'actuar generant polítiques públiques de reconducció de fenòmens que el que volen és el descontrol. Jo soc arquitecta i, per tant, m'agrada l'ordre, però cal un ordre dinàmic. Caure en el dir que una problemàtica es solucionarà d'una determinada manera, és una simplificació de la realitat. Pensar que el Raval era millor abans que ara, és una simplificació de la realitat, i deixar que se'l quedin màfies per una banda o un tipus de veïnat que el que vol és un tipus de ciutat ideal, és una simplificació. Crec que l'obligació dels polítics és no simplificar la realitat, assumir amb coratge els reptes de la complexitat, i el més interessant, dissenyar polítiques correctores – amb la mesura de

³⁷ http://www.ivoox.com/itziar-gonzalez-regidora-ciutat-vella-08-09-09_rf_119708_1.html

govern sobre els apartaments turístics s'ha fet i s'està fent una gran feina – per abordar els fenòmens.

X.Grasset: Creu que el fenomen de la prostitució ha traspassat aquesta línia que diu vostè? S'hauria d'implicar més l'Estat en el control d'aquest fenomen?

I.González: Miri, això sens dubte. És clar que l'Estat s'hauria d'implicar més. Barcelona porta la “tara” de ser una ciutat portuària que s'ha caracteritzat pels prostíbuls localitzats. Però jo em pregunto, per què determinades imatges surten en els mitjans cíclicament? Quins interessos amaguen? Penso que hi ha una incapacitat col·lectiva per abordar temes que ens afecten en l'espai públic, la prostitució és un, però també ho són l'oci nocturn lligat a l'ús de l'espai públic a la nit, etc. En aquest aspecte en el Districte de Ciutat Vella estem treballant sobre la idea d'autoregulació, s'està fent el nou Pla d'Usos del Districte on es definirà quin tipus d'activitats són compatibles amb la vida veïnal i amb el propi parcel·lari que té el Districte. A partir d'ara els reptes que tenim no poden ser només normes i restriccions perquè, qui les controlarà?

Necessitem crear un Pla d'Usos i normes comptant amb la complicitat de la societat civil i dels qui fan les activitats. A mi no se m'acut governar sense la participació ferma de la societat civil, ho hem d'entomar des del territori. Per tant, jo dissenyo les polítiques amb els actors, els hi estic demanant també com ells col·laboraran amb l'autoregulació, quins mecanismes ells tindran també de jugar net.

L'espai públic és públic, perquè en ell pot passar qualsevol cosa. A la que l'especialitzes en una cosa, ja no és públic, és a dir, la llibertat és el que caracteritza l'espai públic. Cal anar en compte en criminalitzar l'espai públic. La reconquesta de l'espai públic ha estat la punta de llança dels ajuntaments democràtics. L'espai públic és el lloc on la gent, les entitats, es troben, parlen, es coneixen i, per tant, és un lloc de molt interès social. L'interès per criminalitzar l'espai públic també l'entenc, ja que crear inseguretats, després dona beneficis de molta mena.

Des del Districte estem veient que les dinàmiques perverses que es donen en l'espai públic, es generen en l'espai privat. Hem obert el zoom i hem anat a veure quines activitats que s'estan produint en aquest espai públic, ens estan tenyint de dinàmiques privatitzadores, quins bars no compleixen amb els mínims aïllaments i molesten als veïns o quins negocis de baixa qualitat estan tenyint de males dinàmiques i especialitzant un espai públic cívica i ciutadà com pot ser La Rambla.

Estem treballant per garantir la millora de l'espai públic de Ciutat Vella, atenent les dinàmiques que es produeixen en l'espai privat. Estem actuant mirant quina mena de negocis hi ha, de quina qualitat, quins són els inversors, són inversors seriosos o no, etc.

Data 8 de setembre de 2009. Duració 53 minuts 55 segons.